

Національний природний парк "Подільські Товтри"
 Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
 Товариство природодослідників та природолюбів
 Національний екологічний центр України
 Кам'янець-Подільський районний осередок Всеукраїнської екологічної ліги

Семінар "Ми не безсилі у протидії змінам клімату" початок 5 лютого 2019 року о 10⁰⁰ в офісі НПП "Подільські Товтри" (площа Польський ринок, 6, Кам'янець-Подільський)

Ми не безсилі у протидії змінам клімату

2019

01 • СІЧЕНЬ	02 • ЛЮТИЙ	03 • БЕРЕЗЕНЬ	04 • КВІТЕНЬ	05 • ТРАВЕНЬ	06 • ЧЕРВЕНЬ
ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 29 30	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31
07 • ЛИПЕНЬ	08 • СЕРПЕНЬ	09 • ВЕРЕСЕНЬ	10 • ЖОВТЕНЬ	11 • ЛИСТОПАД	12 • ГРУДЕНЬ
ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 30 31	ПН ВТ СР ЧТ ПТ СБ НД 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

Годі виснажувати водно-болотні угіддя!

Міністерство екології та природних ресурсів України

Всесвітній день водно-болотних угідь
2 лютого 2019

Водно-болотні угіддя та зміна клімату

Приєднуйтесь – завітайте на сторінку WorldWetlandsDay.org

Центр екологічного управління

м. Кам'янець-Подільський, 2019

Програма семінару:

Ми не безсилі у протидії змінам клімату

Інна Олександрівна Одукалець,
старший науковий співробітник НПП "Подільські Товтри"

Щорічні викиди двоокису вуглецю, найбільш значимого парникового газу, зросли приблизно на 80% між 1971 і 2004 роками. Основними причинами вважають використання викопного палива та зміни у землекористуванні, включаючи збільшення обсягів сільського господарства, відведення води від гребель та розвиток інфраструктури. Внаслідок зростання температури повітря океани потеплішали, сніг і лід тануть, піднімається рівень моря, почастишали екологічні катастрофи. Водно-болотних угіддя поглинають та зберігають велику кількість вуглецю, при осушенні вони його виділяють, поглинають та зберігають надлишкові обсяги опадів, зменшуючи повені. Запропоновано включити водно-болотні угіддя до політики, що стосується зміни клімату, шукати джерела фінансування для збереження водно-болотних угідь, відновити водно-болотні угіддя, які були деградовані або зруйновані та поширювати інформацію про те, як водно-болотні угіддя допомагають пом'якшити зміни клімату.

Водно-болотні угіддя України:
сучасний стан та перспективи розвитку

Михайло Васильович Дребет,
завідувач науково-дослідного відділу НПП "Подільські Товтри"

Станом на кінець 2018 року кількість Договірних сторін Рамсарської конвенції становить 170 країн на територіях яких розташовуються 2 333 водно-болотних угідь, загальною площею близько 250 млн. га.

В Україні нараховується 39 Рамсарських водно-болотних угідь, загальною площею 770 тис. га. Близько 90% їх площі включені до територій природно-заповідного фонду України. Із 39 угідь – 10 розташовуються в північному регіоні, 23 – в Азово-Чорноморському, 3 – на р. Дніпро, 2 – на р. Дністер, 1 в Карпатах.

Перспективними територіями для включення до переліку Рамсарських угідь в Україні є близько 20 територій для яких, станом на кінець 2018 року, підготовлені інформаційні описи.

Основними перспективними завданнями щодо розвитку водно-болотних угідь, зокрема в напрямку імплементації Рамсарської конвенції в Україні є - усунення причин втрати та деградації водно-болотних угідь, ефективне збереження та управління мережею Рамсарських угідь та невиснажливе використання водно-болотних угідь, системна підтримка з впровадження Рамсарської конвенції та удосконалення системи просвіти, інформування всіх зацікавлених сторін з питань водно-болотних угідь.

Особливості планування та здійснення природоохоронних заходів
у межах водно-болотних угідь Хмельницької області

Руслан Анатолійович Якубаши, *заступник директора Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів облдержадміністрації, начальник управління*

Зонування водно-болотних угідь для їх охорони і використання

Людмила Григорівна Любінська,
доктор біологічних наук,

професор кафедри біології та методики її викладання

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Обов'язковим етапом планування використання водно-болотних угідь є їх функціональне зонування, чому передують інвентаризація та ретельний аналіз стану. Зонування передбачає поділ території на ділянки (зони), які відповідно до своїх особливостей мають різне цільове призначення або ж відрізняються функціональними характеристиками та вразливістю. Причинами зонування є структурна і функціональна гетерогенність природних комплексів.

На території ВБУ «Пониззя р. Смотрич» та «Бакотська затока» виділено 5 зон управління: 1 – зона охорони та посиленого контролю рекреаційного використання; 2 – зона стабілізації рекреаційного використання; 3 – зона охорони та підтримання сприятливого режиму; 4 – зона перспективного розвитку рекреації; – зона охорони та посиленого контролю господарського використання.

Зонування території ВБУ забезпечує структуровану діяльність науковців, природоохоронців, власників та користувачів, рекреантів. Зонування території, як засіб гармонійного поєднання збереження та раціонального використання, проводиться шляхом співробітництва та врахування інтересів та потреб місцевих жителів.

Стан та перспективи використання водно-болотних угідь в сучасних умовах існування

Максим Іванович Козак,
кандидат біологічних наук,

доцент кафедри біології та методики її викладання

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Значення водно-болотних угідь НПП "Подільські Товтри" в збереженні птахів водно-болотного комплексу

Микола Дмитрович Матвєєв,
кандидат біологічних наук,

доцент кафедри біології та методики її викладання

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

На території НПП «Подільські Товтри» зареєстровано: 96 видів птахів, що пов'язані з водно-болотним комплексом (40,3% видів від загальної кількості видів орнітофауни НПП), з них: 45 видів птахів – водно-болотні; 51 вид птахів – навколотовдні.

Птахи водно-болотного комплексу НПП «Подільські Товтри» за статусом перебування на території парку: гніздові та перелітні (47 видів); пролітні (41 вид); гніздові і зимуючі (4 види); залітні (3 види); виключно зимуючі (1 вид).

На території НПП «Подільські Товтри» зареєстровано 14 видів водно-болотних і навколотовдних птахів, занесених до Червоної книги України, з них: 10 видів пролітних; 2 види залітних; 1 вид гніздовий; 1 вид зимуючий.

Охорона та збереження водно-болотного орнітокомплексу повинні включати: охорону берегів водойм та мілководь; збільшення площ мілководь; спорудження для гніздування птахів острівців та плотів; контроль за доступом до води ВРХ; впровадження періодів «спокою» в риболовлі для зменшення турбування гніздових або зимуючих птахів та ін.

Вікова та статева структура популяції рака звичайного в умовах ВБУ "Бакотська затока"

Мар'ян Олексійович Тарасенко,

кандидат біологічних наук,

старший викладач кафедри біології та методики її викладання

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Річкові раки є особливо цінним делікатесним продуктом живлення та користується значним попитом на світовому ринку, однак в результаті інтенсивного антропогенного впливу (що пов'язано як з забрудненням так і з зміною гідрологічного режиму) значна частина водойм України практично втратили своє промислове значення.

З річкових раків України особливий інтерес представляє вузькопалый рак *Astacus leptodactylus* Esch., який належить до цінних різновидів річкового рака. Цей вид у порівнянні з широкопалым раком *Astacus astacus* L., менш вибагливий до умов середовища існування, краще використовує кормову базу та має більш швидкі темпи приросту та вищу плодючість.

Вузькопалый рак є поліморфним видом, який поширений по всій території України. В середній течії річки Дністер, зокрема, в межах ВБУ «Бакотська затока», поширений підвид звичайного вузькопалого рака *Astacus (Pontastacus) leptodactylus leptodactylus*.

В межень на Дністрі глибина «Бакотської затоки» становить 34 м, а ширина плеса – 1700 м., швидкість течії річки на стрижні – 0,7-3,0 м/с. у повінь, яка спостерігається частіше у травні-червні, вода може підніматись на 6 м., але не виходить у цих місцях з берегів Дністровського каньйону.

Водний режим у межах «Бакотської затоки» значною мірою залежить від умов формування стоку Дністра та об'ємів попусків Дністровської ГАЕС.

Роль мух-сирфід (*Diptera, Syrphidae*) в біологічній індикації стану водно-болотних угідь НПП "Подільські Товтри"

Анастасія Василівна Лішук,

викладач кафедри екології

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Мухи-сирфіди є біологічними індикаторами стану навколишнього природного середовища, зокрема з їх допомогою можна визначити ступінь стабільності екосистем та величину забруднення навколишнього середовища. З практичного боку, мух-дзюрчалок можна використовувати для біологічної переробки екскрементів ВРХ та інших біологічних відходів у сільському господарстві, що особливо актуально для території національного природного парку «Подільські Товтри» більша частина території якого, відповідно до функціонального зонування, належить до господарської зони. За результатами багаторічних досліджень в антропогенно трансформованих біотопах (ксеротермні біотопи та мезофітні луки) території ВБУ «Пониззя річки Смотрич» виявлено види, трофічна спеціалізація яких відноситься до фіто-, сапро- (водні і ґрунтові) та зоофагів (з мірмекофілами включно).

Розподіл трофічних груп вказує на стабільність мезофітних фітоценозів території ВБУ з одного боку, та присутність значної кількості органічного забруднення, у якій відбувається розвиток личинок сапрофагів.

Роль водно-болотних угідь у житті мігруючих видів птахів: міжнародний досвід

Олексій Олександрович Лучков,

провідний фахівець з екологічної освіти НПП "Подільські Товтри"

Розглядаються особливості, специфіка та значення водно-болотних угідь для мігруючих птахів; проаналізовано ключові аспекти впливу водно-болотних угідь на поведінку мігруючих птахів; розкрито проблеми та загрози водно-болотного середовища для птахів; характеристика біорізноманіття водно-болотних угідь.

Роль еколого-освітніх заходів у збереженні водно-болотних угідь НПП "Подільські Товтри"

Олена Вікторівна Дем'янова,

провідний фахівець з екологічної освіти НПП "Подільські Товтри"

Екологічна свідомість суб'єкта значною мірою формується під впливом того соціального середовища, до якого він належить. Значну роль у формуванні екологічної свідомості відіграє екологічна освіта та просвіта населення що відображається через проведення природоохоронних заходів. Показано форми роботи щодо збереження та охорони водно-болотних угідь. Виявлено різні соціальні групи, верстви, класи, що знаходяться в однакових екологічних умовах, можуть мати різні оцінки, ставлення, установки щодо екологічних проблем. Тому виникає потреба у визначенні індивідуального підходу до організації цього процесу.

Стратегія збереження водно-болотних угідь в умовах змін клімату

Олександр Іванович Любинський,

доктор с/г наук,

професор кафедри екології

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Деградація довкілля безпосередньо впливає на життєдіяльність населення планети, а тому є глобальною загрозою. До основних проявів деградації довкілля відносять: глобальне потепління, виснаження озонового шару, забруднення морів, винищування лісів, деградація та виснаження ґрунтів, продовольча проблема, кислотні опади і глобальне зниження біорізноманітності. Прискорюють процес деградації довкілля, збільшують швидкість поширення небезпек і загроз такі фактори, як енергоємність сучасної економіки, інтенсивна міжнародна торгівля, нестійкість екосистем.

Проблема глобальної зміни клімату стоїть в одному ряду з такими глобальними викликами як важкі пандемії і сонячні геомагнітні бурі. Зміна клімату порушує економічний розвиток країн і має абсолютно вимірювані фінансові наслідки, які з кожним роком тільки зростають. Виділяють дві групи чинників, що призвели до глобальних змін клімату. Перша група чинників пов'язана з еволюційними процесами. Разом з природними чинниками на глобальні кліматичні умови впливають антропогенні чинники, тобто господарська діяльність людини.

Глобальні кліматичні зміни, які викликані діяльністю людини, можуть привести до таких наслідків як, зокрема: прояв природних катаклізмів; утворення непридатних для життя територій; зменшення біологічної різноманітності планети; нестача питної води, голод і епідемії; підвищення рівня світового океану, як наслідок – негативні наслідки для здоров'я людей, економіки і на людство в цілому.

Розв'язання зазначеної проблеми, можливе в двох основних напрямках: адаптація і пом'якшення наслідків зміни клімату. Адаптація включає такі заходи: поліпшення просвіти, підвищення рівня інформованості і професійної підготовки, посадка рослин, стійких до посухи, і посилення берегового захисту. Пом'якшення наслідків зміни клімату – це дії, що пов'язані зі зниження кількості парникових газів, або їх видалення з атмосфери: зменшення використання викопного палива для виробництва енергії і переходу на альтернативні джерела енергії.

Зміни клімату: ризики для Хмельниччини

Наталія Геннадіївна Міронова,

*доктор с/г наук, професор кафедри екології
Хмельницького національного університету*

Сучасний клімат України значною мірою формується під впливом глобальних змін і на сьогодні характеризується потеплінням за рахунок посилення дії парникового ефекту в атмосфері. Наслідками таких тенденцій у межах України є зростання середньорічної температури на 0,8°C та середньої температури січня і лютого – на 1-2°C, а також зміни у ритмі сезонних явищ – весняних паводків, початку цвітіння та випадіння снігу. Прогнозовані наслідки від таких змін передбачають обмеження продуктивності сільського господарства, що є одним з найважливіших секторів економіки України, через підвищення температури та посухи; зменшення запасів води для пиття, промислових і сільськогосподарських цілей; збільшення кількості лісових пожеж, які стануть частішими та більш спустошувальними.

На Хмельниччині наслідками зміни клімату є підвищення максимальної температури в окремі періоди або дні (у літні місяці); значні «перепади» температури; зміщення абсолютних максимумів температури з найтеплішого місяця – липня – у серпень; зменшення кількості опадів. Потенційними ризиками від таких змін клімату в умовах Хмельницької області є більш часте виникнення хвиль тепла; підвищення середньорічної температури; більш часті та більш сильні вітри і урагани; зменшення кількості опадів, що призведе до частіших періодів посухи; підвищення частоти інтенсивних зливових дощів.

Одним з основних напрямків у зменшенні цих негативних тенденцій та потенційних ризиків є збільшення біомаси фотосинтетиків, які зростають, як на суші, так і у водно-болотних угіддях. Останні, займаючи не більше 10 % земної поверхні, утримують біля 15 % вуглецю біосфери, що обумовлює надзвичайну важливість їх збереження та охорони у боротьбі із змінами клімату.

Стан водних ресурсів річки Дністер у Хмельницькій області

Роман Ігорович Бойко,

провідний інженер служби водних ресурсів р. Дністер

Міжнародний водний шлях Е 40 Гданськ – Херсон: загрози доквіллю

Віталій Вікторович Шаравара,

*кандидат технічних наук, виконавчий директор НЕЦУ, Член Ради НЕЦУ,
Голова Кам'янець-Подільського місцевого відокремленого підрозділу*

НЕЦУ «Зелені Товтри»;

Георгій Костянтинович Веремійчик,

експерт НЕЦУ зі зміни клімату

Ідея створення річкового шляху з Балтійського до Чорного моря була виголошена ще останнім польським королем у 18-му столітті, коли інших альтернатив транспортного сполучення цих земель не було. Нинішня пропозиція «відновлення» шляху під назвою «Міжнародний водний шлях Е40 Гданськ – Херсон» не відповідає історичній правді, бо ідея його створення ніколи не була реалізована повністю. Йдеться про створення нового річкового шляху.

Сьогодні серйозною альтернативою цієї ідеї є пропозиції розвивати залізничні та автомобільні шляхи через те що будівництво та експлуатація річкового шляху знищить Полісся у трьох країнах – Польщі, Білорусі, Україні. Адже авторами проекту обсяги впливу на стан доквілля майбутнього водного шляху Е40 суттєво недооцінені.

Не враховано існування численних охоронних природних територій особливо цінних для збереження біорізноманіття в Білорусі та Україні. Цим ділянкам як ареалу оселищ цінних видів буде завдана шкода внаслідок проведення гідрологічних робіт. Будуть порушені міжнародні

угоди про їх захист, зокрема Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, Конвенція ООН про біологічне різноманіття, Боннська конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин, Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя.

Необхідність нагромадження маневрових запасів води у штучних водоймах для підтримання 4-метрової глибини фарватеру у маловодний літній період зневоднить водно-болотні угіддя НПП: «Заплава річки Прип'ять», «Прип'ять-Стокід», «Поліські болота», «Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник».

Включення до переліку переваг проекту досягнення скорочення викидів вуглекислого газу є безпідставним, оскільки, викиди CO₂, пов'язані з внутрішнім водним транспортом, загалом співставні з викидами від залізничного транспорту. А цінність торфових боліт полягає ще й в тому, що ці екосистеми в своєму природному стані поглинають близько 15-17 т CO₂ на 1 га в рік, що сприяє пом'якшенню наслідків зміни клімату. Натомість осушені, деградовані торфовища є джерелом викидів парникових газів в атмосферу.

Схоже Чорнобильська катастрофа нічого не навчила «великих» перетворювачів природи. Одна серйозна катастрофа на водному шляху і Київ та придніпровські міста залишаться без питної води.

Завданням громадськості є спонукати ініціаторів проекту, осіб які ухвалюють рішення вийти до людей із відвертою розмовою про доцільність проекту E40 та всі ризики, з ним пов'язані.

Умови ефективного використання штучних водних об'єктів на території НПП "Подільські Товтри"

Ігор Петрович Касіяник,

*кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її викладання
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

npptovtry@ukr.net

Тел. (097) 921-83-46